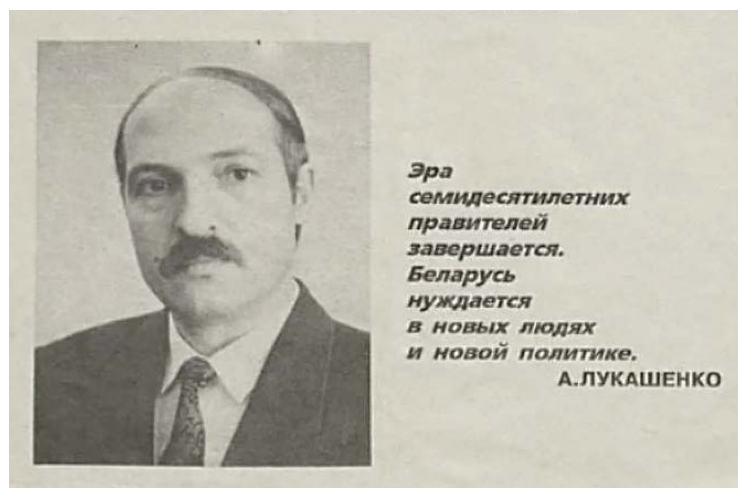

VALGEVENE JÄÄB VENESTAMISPOLIITIKA KOMBAINI ETTE

Lukašenka režiimi stagnatsioon ja sõltuvus Kremlist süvenevad.

Venemaa kasutab võimalust ja tugevdab venestamissurvet Valgevenes.

2024. aasta juulis täitus kolmkümmend aastat Valgevene demokraatliku arengutee katkestanud tähtpäevast – Aljaksandr Lukašenka võimuletulekust. Esimestel ja paraku viimasteks jäänud vabadel valimistel 1994. aastal lubas Lukašenka rahvale, et seitsmekümneaastaste juhtide aeg Valgevenes saab tema võimuletulekuga läbi. Paraku ei meenunud ise möödunud aastal üle kaheksanda elukümnendi läve astunud diktaatorile see ammine lubadus 2024. aasta aprillis, mil ta võttis endale lisaks vaba maailma tunnustuseta jäänud presidendiametile viimasest formaalselt kõrgema, Ülevalgevenelise Rahvakogu esimehe ametikoha. Seega istub diktaator nüüd kahel toolil korraga: riigipea ja viimasele vajadusel korraldusi jagava rahvakogu juhi toolil. Kui tervis alt veab, jätab ta endale tõenäoliselt kõrgema juhi ehk rahvakogu juhi ameti.

„Seitsmekümneaastaste juhtide ajastu saab läbi. Valgevene vajab uusi inimesi ja uut poliitikat.“

Endiselt võimu külge klammerduva diktaatori vanemat põlvkonda halvustav valimisloosung 1994. aastast

Allikas: VLA

2022. aastal Valgevene põhiseadusesse viidud muudatused võimaldavad Lukašenkal jääda võimule vähemalt 2035. aastani. Samas on Valgevene režiimi jaoks kõik võimal-püsimisega seonduv sarnaselt 2025. aasta presidendivalimistega vaid vormistamise ja Venemaaga kooskõlastamise küsimus. Diktaatorit tõsiselt hirmutanud viie aasta tagustele massimeeleavaldustele on režiim vastanud kruvide täiendava kinnikeeramise ja karistuste äärmise karmistamisega väiksemagi võimukriitilise mõtteavalduse eest, lootes, et hirmunud ja organiseerimata elanikkond lepib kolmekümne kaotatud aastaga.

Venemaa on Valgevene repressiivse režiimi tegeliku peremehena huvitatud selle püsimisest juba teada-tuntud Lukašenkaga selle eesotsas. Ukraina-vastase sõja jätkumise ning Läänega vastasseisu teravnemise tingimustes lepib Venemaa ka 2025. aastal kontrolliga nn liitriigi nõrgema osapoole välis-, majandus- ja julgeolekupoliitika üle ning jätab Lukašenkale väliselt suveräänse riigipea tunnustega oblastijuhina tegevusvabaduse riigi sees. Olukorras, mil Minsk on end Moskva liitlasena ise rahvusvaheliselt isoleerinud ning sõltub Venemaast üha rohkem, kavatseb Venemaa naaberriigi nõrkust ära kasutada ja kõrvaldada Valgevene iseolemise riismed, jättes sellele vaid formaalse omariikluse.

KREML TUGEVDAB VENESTAMISSURVET

Teame varasemast, et Venemaa juhtkonda ja seda nõustavaid Vene propagandiste on häirinud Valgevene režiimi ajuti ilmnunud ebajärjekindlus Venemaa mõju juurutamisel, eriti aastatel 2014–2019. Siis soosis Lukašenka Venemaa Presidendi Administratsiooniiga seotud propagandistide arvates valgevene natsionalistlik-emigrantlikku ajalookäsitlust ning püüdis valgevene pagulaste, Nõukogude Valgevene ja Poola ajaloonarratiividest otsida õigustusi Valgevene omariiklusele. Lisaks ahistas režiim Lukašenkat isiklikult kritiseerivaid Putini-meelseid aktiviste, tõrjudes mõne neist Venemaale, ja püüdis tõkestada Venemaa propagandasümbolite levitamist.

Valgevene režiimi hoiak muutus taas selgelt venemeelseks massimeeleavalduste mahasurumisega aastatel 2020–2021.

Valgevene venestamispoliitikat edendavate propagandistide hinnangul muutus režiimi hoiak taas selgelt venemeelseks massimeeleavalduste mahasurumisega aastatel 2020–2021. Lukašenkale sai selgeks, et ta saab loota ainult Moskva abile. Kremlile lojaalsuse demonstreerimiseks kehtestas režiim 2021. aasta juunis uue riigipüha – rahvusliku ühtsuse päeva 17. septembril –, millega tähistatakse ja kiidetakse Natsi-Saksamaa liitlasest NSV Liidu kallaletungi Poolale ning Nõukogude režiimi inimsusvastaseid kuritegusid, teiste seas ka valgevene rahva kallal. Vähem kui aasta hiljem lubas Valgevene Venemaal oma territooriumilt tungida kallale Ukrainale. Ühtlasi

on Valgevene pakkunud Venemaale vallutussõjas nii logistilist, materiaalist kui ka propagandatoetust, sealhulgas organiseerides Lääne-vastaseid migratsioonirünnakuid.

Venemaa „täna“ väiksemat venda senisest tõsisema ideoloogilise venestamissurvega, mis viiakse paljuski ellu Lukašenka kätega. Näiteks tõrjutakse haridussüsteemist aina enam välja valgevene keelt ja taandatakse see pelgalt vene keele dialektiks. Samuti on Valgevene võimud asunud valgevene kultuuri ja identiteedi propageerimist taunima Venemaale vastanduva agressiivse natsionalismina ning riigis kasvab putin-jugendlike Vene äärmuslike noorteorganisatsioonide mõju. Lisaks survestab Venemaa Valgevene võime arendama kontakte annekteeritud Ukraina aladel tegutsevate Vene okupatsioonivõimudega.

Kiidukõnet 8. detsembril 2024 oma 25. aastapäeva tähistanud Venemaa-Valgevene liitriigile levitab ka Moskvast kureeritav Moskva Patriarhaadi kohalik Valgevene harukirik, mille juhtkonnas valitseb kartusega segatud vaenulikkus valgevene rahvuslike traditsioonide suhtes. Asjaolu, et 2023. aastal moodustatud Venemaa-Valgevene ajaloo ekspert-konsultatiivnõukogu Venemaa-poolseks kuraatoriks määrati Putini abi ja üks Venemaa tuntumaid ajaloovõltsijaid Vladimir Medinski, näitab, kui oluliseks peab Kreml ajupesu Valgevenes. Mais 2025 demonstreerib Venemaa oma võimu naaber rahva üle ka Teises maailmasõjas saavutatud võidu 80. aastapäeva ühise propagandistliku tähistamisega.

Lukašenka kardab Ukraina ja vaba Valgevene eest võitlevaid inimesi.

Stagneerunud ja hääbuva riiklusega Minski osastisvürst hoiab sarnaselt varasemaga ka käesoleval aastal ülal fooni püsivast Lääne-poolsest välisohust, ähvardab aeg-ajalt Läänt Kremli tuumamalakaga ning esitleb iseennast ja Moskvat Valgevene iseseisvuse ainsa garantiina. Tegelikult kardab Lukašenka ka päriselt, aga mitte niivõrd ohtu Läänest, vaid Ukraina ja vaba Valgevene eest võitlevaid Valgevene vabatahtlikke. Tegelik oht Valgevenele lähtub aga mõistagi Valgevene riiki oblastiks degradeerivast Venemaast ja selle kohalikest käsutäitjatest Minskis.